

La formació professional del sistema educatiu a les Illes Balears. Quina formació professional hi ha en els papers?

Joan Estaràs Fernández

Onofre Sureda i Busquets

RESUM

Sembla que el sistema de qualificacions professionals previst per la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional arriba al final del seu desenvolupament amb no poques dificultats i llacunes. Alguns aspectes sobre la manera com es desenvolupa a les Illes Balears i el marc legal de referència són el contingut dels articles que presentem a continuació. Hi incorporem algunes explicacions del sistema i informació clau de la formació professional del sistema educatiu a les Illes Balears com a mostra de la necessitat de prendre amb serietat el sistema i la millora imprescindible.

RESUMEN

Parece que el sistema de cualificaciones profesionales previsto por la Ley 5/2002, de 19 de junio, de las cualificaciones y de la formación profesional llega al final de su desarrollo con no pocas dificultades y lagunas. Algunos aspectos de cómo se desarrolla en las Illes Balears y el marco legal de referencia son el contenido de los artículos que presentamos a continuación. Incorporamos algunas explicaciones del sistema e informaciones clave de la formación profesional del sistema educativo en las Illes Balears como muestra de la necesidad de tomar con seriedad el sistema y la imprescindible mejora.

I. INTRODUCCIÓ

«**Quina formació professional hi ha en els papers?»** és un títol maliciós per moltes raons. Pot semblar que parlem de dos mons diferents: el Butlletí Oficial i la realitat. De fet, és així. El dia a dia reflecteix les diferències entre el món real dels centres de formació i el d'una legislació fortament condicionada pel marc europeu, i la pràctica comuna en la classe política de les ocurrencies més o menys pintoresques. Es legisla a partir d'una curta visita per veure què fan en altres indrets, sense tenir en compte totes aquelles variables que mai es podran traslladar al seu país. Altres agudeses són fruit de creences que tenen la mateixa credibilitat que les visites. Tot això configura un sistema que té una bona base gràcies a l'obligació del marc europeu, però que és dispers en la realitat, amb grans diferències entre el paper i la realitat, entre la proposta i l'execució de l'acció, i també entre les mateixes comunitats de l'Estat espanyol.

La realitat és que l'extensa i aparentment excessiva legislació sobre formació professional pot generar molta confusió, fins i tot entre els professionals de la formació professional; docents, orientadors, gestors, i tots aquells que amb tots els drets del món hi participen, encara que moltes vegades més preocupats pel que en poden treure que pel que poden aportar. I si ho traslladem als usuaris i les seves famílies ja podem posar el cartell de *complet* al carro de la confusió, ben adornat de tota mena de pictogrames. També és cert que la pertinença a la Unió Europea ens condiciona, i molt, la necessitat de disposar d'un sistema d'acreditacions homologable i identificable per tots els socis. I en altres àmbits més amplis és una qüestió ineludible i de força responsabilitat, a la qual hem de donar resposta de manera coherent. El sistema es pot posar en perill i no tan sols pel fet que es puguin «regalar» les acreditacions, també perquè s'avaluïn sobre elements que no demostrin la competència professional.

Aquest article utilitza el marc general del sistema de qualificacions i formació professional i fa algunes aportacions sobre el subsistema de formació professional del sistema educatiu, especialment per la seva dimensió organitzativa, que està molt per sobre del subsistema de formació professional per a l'ocupació, que té un desplegament molt modest. En tres parts intentam recórrer el panorama legal de la formació professional actual i arribarem a la realitat de les Illes Balears. Acabarem l'article amb els resultats de la formació professional del sistema educatiu.

2. EL FUTUR. LA COMPETÈNCIA PROFESSIONAL

L'any 2011, a més del canvi de govern passaren moltes coses en l'escenari de la formació professional. No totes foren novetats. Els centres, que són la realitat del sistema, en la majoria de casos seguiren la tònica marcada per la LOGSE.

Analitzant la situació dels papers (Butlletí Oficial) en un sentit ampli i longitudinal, i la realitat (centres de formació) almenys hi ha un fil conductor fiable i potent, internacionalment reconegut i relativament clar en la seva definició: la competència professional. Des de la publicació de la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional, aquest terme apareix en la legislació (ara fa deu anys, pot semblar que ja hi ha camí fet).¹

L'article 39 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació situa la formació professional en l'escenari dels seus principis generals, amb el text següent: «La formació professional comprèn el conjunt d'accions formatives que capaciten per a l'exercici qualificat de les diverses professions, l'accés a l'ocupació i la participació activa en la vida social, cultural i econòmica. Inclou els ensenyaments propis de la formació professional inicial, les accions d'inserció i reinserció laboral dels treballadors així com les orientades a la formació contínua en les empreses, que permetin l'adquisició i actualització permanent de les competències professionals. La regulació que conté aquesta Llei es refereix a la formació professional inicial que forma part del sistema educatiu.» De tot això, que és un escenari molt ampli, convé destacar que les persones adquireixen una competència professional, de la qual cosa podem deduir que el sistema es basa en una arquitectura sustentada per les competències professionals.

L'article 3 de la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional estableix una relació entre qualificació professional i competència professional als efectes d'aquesta llei:

a) *Qualificació professional: el conjunt de competències professionals amb significació per a l'ocupació que poden ser adquirides mitjançant formació modular o altres tipus de formació o través de l'experiència laboral.*

¹ La LOGSE parla en la definició de la formació professional sobre acompliment qualificat. En els reials decrets d'ensenyaments mínims dels títols de formació professional ja es descriuen competències professionals de caràcter general i en el seu desplegament es descriuen capacitats professionals de la mateixa manera que les competències actuals. Si tenim en compte aquesta referència, ja fa més de 22 anys que tenim legislació sobre competència professional, en què el paper dels continguts es converteix en l'instrument d'aprenentatge per arribar a la competència (la llei del 1970 tenia com a eix els continguts).

b) *Competència professional: el conjunt de coneixements i capacitats que permetin l'exercici de l'activitat professional d'acord amb les exigències de la producció i l'ocupació.*

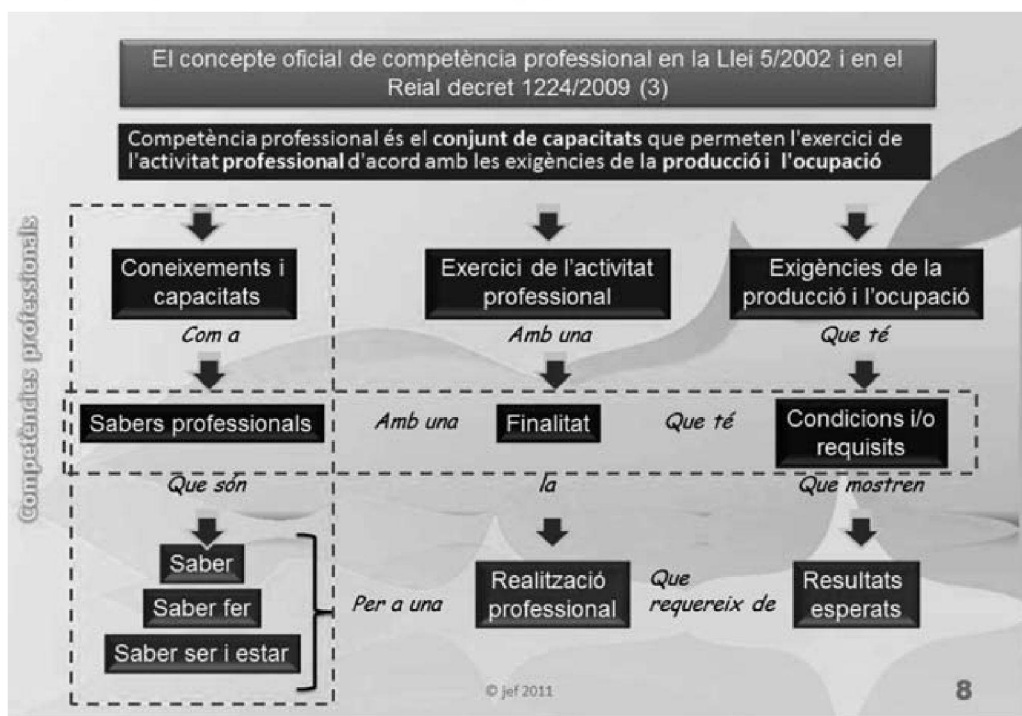
Quan apareix en el Butlletí Oficial un terme i la seva definició sembla un segrest de la paraula, de fet, el legislador tan sols acota l'escenari d'aquella determinació pel que fa a la legalitat. Pot resultar complex explicar la definició oficial de *competència professional*, encara que, analitzant la descripció amb deteniment, la podem dividir en tres parts diferenciades que a la vegada podem desdoblar en columnes, que al mateix temps podem relacionar verticalment, la qual cosa ens permet extreure dues relacions que es poden llegir de la manera següent:²

1. La competència professional és el conjunt de sabers professionals utilitzats amb una finalitat tècnica³ que té condicions i/o requisits.
2. La competència professional és el saber, saber fer, i saber ser i estar necessaris per a una realització professional⁴ que requereix resultats esperats.

També podem afirmar que la competència professional, d'acord amb la relació oficial, és:

- a. Coneixement i capacitats com a sabers professionals, que són: saber, saber fer, i saber ser i estar.
- b. L'exercici d'una activitat professional amb una finalitat, la realització professional.
- c. Les exigències de la producció i ocupació que tenen condicions i requisits que determinen els resultats esperats.

Il·lustració 1. (Autor J. Estaràs. <avacom2011.Blog>)

² Il·lustració 1 (autor: J. Estaràs. <avacom2011.Blog>).

³ Finalitat d'acció.

⁴ En termes d'acció amb resultats positius.

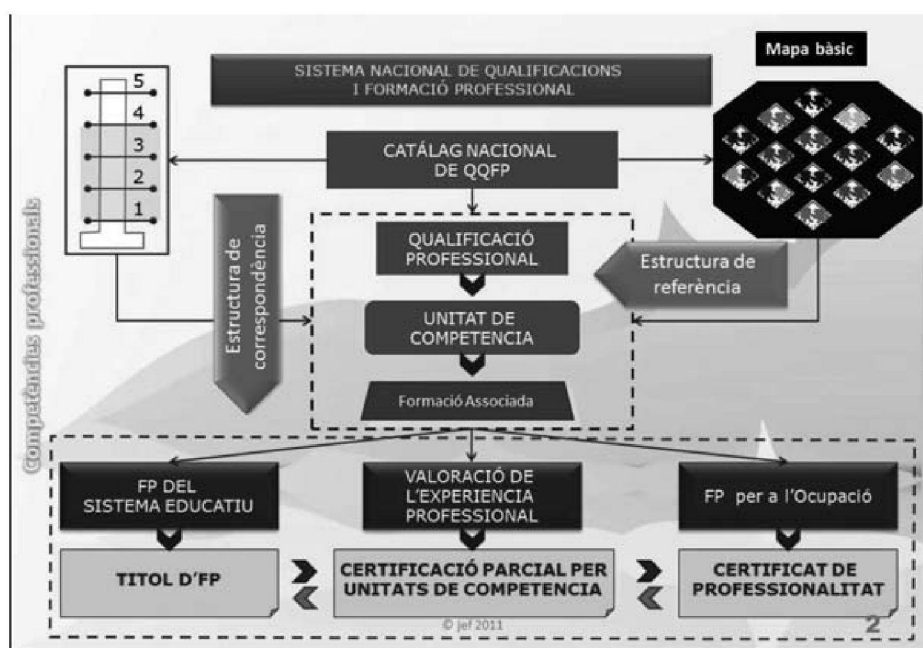
Podem afirmar que la competència professional és un procés útil que, com a fruit d'una demanda, utilitza coneixements en una acció que es desenvolupa en un context real i convingut que disposa de condicions d'acompliment. D'aquesta acció s'espera un resultat que necessàriament ha de ser positiu en els termes fixats en la demanda.

La competència professional és un atribut individual, associat a una persona en la seva activitat professional, encara que històricament el terme *competència professional* també s'aplica a grups de persones que treballen sobre els resultats d'una demanda que requereix un treball col·lectiu. S'anomenen *grups o equips competents*.

En el desplegament la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional, es faculta el sistema nacional de qualificacions i formació professional per «possibilitar la integració de les ofertes de formació professional, adequant-les a les característiques i demandes del sistema productiu, promoure la formació al llarg de la vida i facilitar la mobilitat dels treballadors, així com la unitat del mercat de treball. I tot això, garantint els nivells bàsics de qualitat que es deriven de la permanent observació i anàlisi del sistema productiu i de les demandes de la societat».

La integració de les ofertes de formació professional⁵ és un signe essencial del sistema que implica definir una estructura de referència comuna: la qualificació professional que, d'acord amb la definició oficial, «és el conjunt de competències professionals». D'una manera més clara i precisa, podem afirmar que la formació professional del sistema educatiu, la formació per a l'ocupació i la valoració de l'experiència professional com a estructura de correspondència tenen un referent comú: la competència professional. La tenim en el referent en comú (estructura de referència), adaptada a cada subsistema d'FP, i també en la valoració de l'experiència, i hauria de ser un element comú en l'avaluació i en l'acreditació.

Il·lustració 2. (Autor J. Estaràs. <avacom2011.Blog>)

⁵ Vegeu el mapa bàsic (il·lustració 2).

3. EL DESPLEGAMENT DE LA LLEI ORGÀNICA 5/2002

El 2011, després d'un llarg procés de debat entre el Govern central i les comunitats autònomes i amb no poques tensions entre els ministeris d'Economia, Educació i Treball, va veure llum la Llei 2/2011, de 4 de març, d'economia sostenible. Una norma que posava en contacte no pocs elements d'un model general de país: internalització, ciència i innovació, telecomunicacions i societat de la informació, activitat cadastral, tributació, simplificació administrativa, responsabilitat social de les empreses, contracció pública, sostenibilitat financera del sector públic, mercats, entorn econòmic, organismes reguladors, model energètic i formació professional.

El capítol VII tracta de la formació professional. D'alguna manera, com a ampliació i sense perjudici del previst en la Llei orgànica 2/2006, d'educació i en la Llei 5/2002, de les qualificacions i de la formació professional, descriu objectius per a la formació professional⁶ que, de fet, marquen una fulla de ruta⁷ de difícil superació amb possibles actuacions, com ara les següents:

⁶ Alguns d'aquest objectius són:

- a) Facilitar l'adequació constant de l'oferta formativa a les competències professionals requerides pel sistema productiu i la societat mitjançant un sistema d'actualització i adaptació àgil del Catàleg nacional de les qualificacions professionals i dels títols de formació professional i certificats de professionalitat.
- b) Ampliar l'oferta integrada de formació professional del sistema educatiu i per a l'ocupació, mitjançant un millor aprofitament dels recursos.
- c) Regular i facilitar la mobilitat entre la formació professional i la resta dels ensenyaments del sistema educatiu.
- d) Reforçar la cooperació de les administracions educatives i laborals amb els interlocutors socials en el disseny i l'execució de les accions formatives.
- e) Fomentar i impulsar el paper de la formació professional en els camps de la innovació i la iniciativa emprenedora.
- f) Flexibilitzar les ofertes de formació professional per facilitar a les persones adultes la seva incorporació als diferents ensenyaments, afavorint la conciliació de l'aprenentatge amb altres activitats i responsabilitats.
- g) Garantir la qualitat de la formació professional, d'acord amb les directrius europees en matèria de qualitat, per tal d'aconseguir alts nivells d'excel·lència. Així mateix, garantir l'avaluació i el seguiment d'aquests ensenyaments.
- h) Millorar la qualificació dels ciutadans a través de l'aplicació del procediment d'avaluació i acreditació de les competències professionals adquirides a través de l'experiència laboral i aprenentatges no formals i l'oferta de la formació complementària necessària per obtenir un títol de formació professional o un certificat de professionalitat.
- i) Promoure l'accessibilitat dels serveis públics d'informació i orientació professional als ciutadans, independentment de la seva condició social i professional i de la seva ubicació geogràfica, coordinant els serveis actualment existents i desenvolupant noves eines telemàtiques.
- j) Implementar mesures que facilitin la reincorporació al sistema educatiu dels joves que l'han abandonat de manera prematura.
- k) Establir un sistema d'avaluació i qualitat externa per garantir l'adequació permanent del sistema de formació professional a les necessitats, així com de la seva eficàcia i eficiència a l'impacte en el sistema productiu.

⁷ Aquests objectius estan relacionats amb el Marc de referència europeu de garantia de la qualitat en l'educació i formació professionals (alguns objectius de l'annex II):

- Millorar la capacitat de resposta de l'EFPP a l'evolució de la demanda en el mercat laboral.
- Augmentar el desenvolupament de capacitats individuals d'aprenentatge.
- Millorar els resultats de les persones que participen en els processos d'aprenentatge.
- Obtenir informació bàsica sobre els èxits educatius i la qualitat dels processos de formació.
- Determinar les taxes d'abandonament davant de la taxa de participació.
- Donar suport a la finalització amb èxit dels programes com un dels objectius principals de la qualitat en l'EFPP.
- Donar suport a la prestació de formació adaptada, en particular als grups desfavorits.
- Donar suport a l'ocupabilitat.
- Millorar la capacitat de resposta de l'EFPP a l'evolució de la demanda en el mercat laboral.
- Donar suport a la prestació de formació adaptada, en particular als grups desfavorits.
- Augmentar l'ocupabilitat.
- Millorar la capacitat de resposta de l'EFPP a l'evolució de la demanda en el mercat laboral.
- Donar suport a la prestació de formació adaptada, en particular als grups desfavorits.

Actuacions sobre la connexió entre el sistema de qualificacions i el mercat de treball

Disseny i creació d'un observatori obert (incorporant-hi el món real: les empreses i el mercat de treball) i permanent de les qualificacions professionals que identifiqui de manera permanent la realitat laboral (en qualsevol indret) des del punt de vista de l'empresa: l'entorn del treball i el lloc de treball vinculats a la competitivitat des de la millora de la competència individual i del grup. Això implica, a més d'un organisme estatal més obert i amb menys supèrbia que la dels existents, la possibilitat d'incorporar als dispositius d'observació del treball alguna cosa més que l'estadística en què apareix el nombre d'aturats sobre la qual tothom fa especulacions més o menys interessades.

De fet, es tracta de relacionar el mercat de treball amb les qualificacions i la competència professional, promoure un model basat en l'observació en xarxa, més científic i més eficient, àgil, amb una definició adequada a les necessitats, més pròxim a l'empresa i la innovació, a l'aplicació de nous mitjans de producció, a l'organització de la producció i els serveis, i als canvis que requereix la demanda de productes i serveis. Amb molt poc temps coneixeríem la relació real entre demanda i oferta, les necessitats d'intervenció derivades de la competència professional i l'evolució de la realitat més enllà de l'ocurrència i més pròxima a la ciència. Hi ha recursos humans i dispositius suficients per dur a terme una proposta d'aquest tipus en l'espai públic i privat. Tal volta és el moment de demanar a les entitats bancàries algun retorn de tot allò que els hem facilitat.

Actuacions sobre la definició de la xarxa de centres i de l'oferta que ha de ser única i vinculada

Fan falta més espais (físics i virtuals) per a l'orientació i la formació, identificar la importància dels centres de formació professional i la seva organització, redefinir la xarxa de centres i la possibilitat de col·laboració entre centres públics i privats, la universitat i les empreses. L'oferta sempre ha de preveure un itinerari més enllà de l'acreditació d'una primera qualificació, obrir la possibilitat de noves opcions, especialment aquelles que poden combinar la formació en competències amb la possibilitat de creació d'empreses. Fer veure la realitat als col·laboradors que cerquen més el seu benefici que el de la societat en general i donar-los el valor real. En la col·laboració hi ha una sobrevaloració dels beneficis per sobre de la participació directa i democràtica.

Actuacions sobre la promoció de la connexió entre educació i formació i viceversa

En el disseny oficial ja hi ha algunes mesures sobre aquesta qüestió, encara que a causa de la manca de publicitat es consideren experimentals i s'oblida la possibilitat dels itineraris en favor de la sobrequalificació, la qual cosa és molt freqüent. Moltes vegades estan centrades en aquells estudiants que ja tenen una qualificació i que davant la manca d'orientació i l'oferta, s'apunten a qualsevol qualificació, sense considerar si d'aquesta manera abandonen l'esforç i la despesa de la primera. Cal fer públic que molts itineraris es poden fer en línia.

Actuacions sobre l'estímul de la innovació i la iniciativa emprenedora en la formació professional

Ambdues qüestions estan absolutament abandonades. De fet, la mateixa Administració mai ha estimulat la innovació en la formació professional. Els milions gastats en accions complementàries no han repercutit en el sistema i la manca de participació dels centres és patent encara que part de la seva formació està situada en el marc de l'ensenyament superior. Els centres són aïllats pels mateixos agents socials que suposadament representen el professorat. Aquests han derivat la recerca cap a consultores situades en altres indrets. Canviar aquestes dinàmiques actualment pot resultar difícil, però hi ha fons terminals que es poden destinar a aquestes tasques. Una bona proposta ha d'implicar els centres i les empreses en funció de les característiques de la competència professional requerida i en molts casos preveure la relació sectorial com a element potenciador de la col·laboració i el desenvolupament.

Actuacions sobre la qualitat del sistema en termes d'èxit social i econòmic

La necessitat que la formació professional sigui un instrument útil per al desenvolupament econòmic i social depèn en gran mesura de la qualitat i coherència de l'ensenyament de la competència professional que es vol impartir. Per tant, en els programes formatius, l'equipament dels centres, la selecció i formació del professorat, la connexió amb la realitat productiva, el nivell d'èxit formatiu i l'organització dels centres són fonamentals. Qualsevol model d'assegurament de la qualitat ha de preveure la realitat de partida i les necessitats reals de la xarxa de formació i alhora ha de tenir present la realitat productiva, en definitiva, el context econòmic sense descartar cada sector, subsector o empresa per petita que sigui.

La qualitat i l'avaluació del sistema ha de començar per l'organització des de la mateixa Administració. Aquest és un treball que requereix gent responsable i competent en la matèria en què s'ha de treballar. No pot ser que persones que desconeixen el sistema, de sobte, comencin a gestionar-lo sense tenir en compte que ens hi jugam el futur. Això sol derivar en situacions de prepotència i supèrbia administrativa molt pròpies de l'emascament de la incompetència.

Pel que fa a la qualitat, l'article 73 de la Llei 2/2011 estableix les pautes que han de facilitar una formació professional amb un nivell de qualitat propi de la xarxa europea. Preveu la col·laboració del Govern central amb les comunitats autònomes, en qüestions com:

- Establir una xarxa d'assegurament de qualitat en coherència i resposta a la xarxa europea.
- Incentivar l'esforç dels centres per a la millora dels nivells de qualitat com a contribució a l'excel·lència en l'àmbit de la formació professional.
- Promoure plans de formació específics per al professorat i formadors de formació professional de les diferents famílies professionals.
- Promoure la col·laboració amb les empreses dels diferents sectors productius per potenciar la innovació, la transferència de coneixement i l'especialització en matèria de formació professional.

- Potenciar la iniciativa innovadora en aspectes didàctics, tecnològics i d'orientació i inserció professional mitjançant el desenvolupament d'iniciatives de recerca, desenvolupament i innovació.
- Establir el nou Marc nacional de qualificacions, en relació amb el Marc europeu, per afavorir i incrementar la mobilitat dels estudiants i dels treballadors.
- Desenvolupar les actuacions necessàries per incrementar la participació d'estudiants, treballadors, professorat i formadors en programes de mobilitat nacional i internacional.

L'ordenació de la formació professional del sistema educatiu

Amb el nou marc establert per la Llei d'economia sostenible, el Reial decret 1147/2011, de 29 de juliol, estableix l'ordenació general de la formació professional del sistema educatiu (FPSE)⁸ amb els principis i objectius següents:

- Els ensenyaments de formació professional tenen per objecte aconseguir que l'alumnat adquireixi les competències professionals, personals i socials,⁹ segons el nivell de què es tracti, necessàries per:*
 - Exercir l'activitat professional definida en la competència general¹⁰ del programa formatiu.*
 - Comprendre l'organització i característiques del sector productiu corresponent, els mecanismes d'inserció professional, la seva legislació laboral i els drets i obligacions que es deriven de les relacions laborals.¹¹*
 - Consolidar hàbits de disciplina, treball individual i en equip, així com capacitats d'autoaprenentatge i capacitat crítica.¹²*
 - Establir relacions interpersonals i socials, en l'activitat professional i personal, basades en la resolució pacífica dels conflictes, el respecte als altres i el rebuig a la violència, als prejudicis de qualsevol tipus i als comportaments sexistes.¹³*
 - Prevenir els riscos laborals i mediambientals i adoptar mesures per treballar en condicions de seguretat i salut.¹⁴*
 - Desenvolupar una identitat professional motivadora de futurs aprenentatges i adaptacions a l'evolució dels processos productius i al canvi social.¹⁵*

⁸ Aquesta denominació deixa fora termes com formació professional específica o formació professional reglada.

⁹ La formació professional del sistema educatiu incorpora competències que no inclou l'estructura de referència del sistema. Són competències personals i socials. Aquest és un element substancial de la diferència juntament amb la formació per a l'ocupació.

¹⁰ Els cicles formatius normalment tenen com a referència més d'una quantificació professional (estructura de referència). Això implica una definició de la competència general pròpia de totes les unitats de competència que inclou les competències professionals del cicle.

¹¹ Aquí inclou les competències personals i socials, especialment les relacionades amb la inserció laboral i l'anàlisi sectorial.

¹² Aquest objectiu fa un èmfasi especial en les competències personals de caràcter molt transversal.

¹³ En aquest cas l'èmfasi es fa en les competències socials.

¹⁴ Aquest objectiu fa referència a les competències professionals i és de caràcter transversal.

¹⁵ Aquest objectiu fa referència a les competències personals.

- g) *Potenciar la creativitat, la innovació i la iniciativa emprenedora.* 16
- h) *Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació, així com les llengües estrangeres necessàries en la seva activitat professional.* 17
- i) *Comunicar-se de manera efectiva en el desenvolupament de l'activitat professional i personal.* 18
- j) *Gestionar la seva carrera professional, analitzant els itineraris formatius més adequats per millorar la seva ocupabilitat.* 19
2. *La formació professional també fomentarà la igualtat efectiva d'oportunitats per a tothom, amb especial atenció a la igualtat entre homes i dones.*
3. *Aquests ensenyaments prestaran una atenció adequada, en condicions d'accessibilitat universal i amb els recursos de suport necessaris, en cada cas, a les persones amb discapacitat.*
4. *Així mateix, la formació professional possibilitarà l'aprenentatge al llarg de la vida, afavorint la incorporació de les persones a les diferents ofertes formatives i la conciliació de l'aprenentatge amb altres responsabilitats i activitats.*

Sota aquest principis els ensenyaments de la formació professional del sistema educatiu s'ordenen i se certifiquen de la manera següent:

Els mòduls professionals específics dels programes de qualificació professional inicial	Certificat de professionalitat de nivell I
Els cicles formatius de grau mitjà	Títol de tècnic
Els cicles formatius de grau superior	Títol de tècnic superior
Els cursos d'especialització	Certificat oficial

Marc espanyol de qualificacions per a l'educació superior

Reial decret 1027/2011, de 15 de juliol, pel qual s'estableix el marc espanyol de qualificacions per a l'educació superior²⁰ es constitueix basant-se en una estructura de quatre nivells que ha de permetre situar una persona en el seu nivell d'aprenentatge adquirit i certificat.

El Marc espanyol de qualificacions per a l'educació superior (MECES) inclou un nivell referit a altres estudis d'educació superior no universitària, com és el cas dels ensenyaments de formació professional i la resta dels ensenyaments de règim especial.

¹⁶ Ídem.

¹⁷ Aquest objectiu fa referència a les competències professionals i posa en valor aprenentatges anteriors.

¹⁸ Ídem.

¹⁹ Aquest objectiu fa referència a competències professionals.

²⁰ Aquest marc modifica els nivells previstos a la Llei 5/2002.

En l'article 2 el MECES inclou les següents definicions més pròximes a la normativa europea sobre competències que a la Llei 5/2002:

- a) *Qualificació: qualsevol títol, diploma o certificat emès per una institució educativa que acredita haver adquirit un conjunt de resultats de l'aprenentatge, després d'haver superat satisfactòriament un programa de formació en una institució legalment reconeguda en l'àmbit de l'educació superior.*
- b) *Resultat de l'aprenentatge: allò que s'espera que un estudiant conegui, compregui o sigui capaç de fer.*
- c) *Nivell (en un marc de qualificacions): el referent definit en termes de descriptors genèrics per a la classificació de les diferents qualificacions de l'educació superior, expressat en resultats de l'aprenentatge, als quals es pot adscriure, mitjançant l'oportuna comparació, una qualificació concreta.*

El Marc espanyol de qualificacions per a l'educació superior s'estructura en quatre nivells amb la denominació per a cada un:

1. Nivell 1: tècnic superior
2. Nivell 2: grau
3. Nivell 3: màster
4. Nivell 4: doctor

Article 9. Definició de referents temàtics per als nivells del MECES:

1. *L'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i de l'Accreditació (ANECA), en col·laboració amb altres òrgans d'avaluació de les comunitats autònomes serà l'encarregada de validar i arxivar aquelles interpretacions de les definicions dels nivells del MECES que sorgeixin tant en àmbits temàtics com professionals.*
2. *La Secretaria d'Estat d'Educació i Formació Professional serà la responsable de definir les especificitats relatives **als ensenyaments no universitaris**.*

Hi ha molt més en els papers oficials sobre la formació professional i molta feina per fer. No fan falta molt més invents. Es tracta de posar en marxa el que ja tenim legislat, amb uns mínims de coherència i qualitat. Consolidar el sistema, millorar la planificació i el control són els mitjans fonamentals per assegurar la qualitat i el futur.

4. QUINA FORMACIÓ PROFESSIONAL TENIM AQUÍ I ARA?

Un dels reptes de la formació professional (FP) vigent, constituïda per cicles formatius de grau mitjà (CFGM) i cicles formatius de grau superior (CFGS), és aconseguir que l'alumne assoleixi el màxim nivell de coneixements possible, d'acord amb les necessitats actuals d'un entorn molt obert, competitiu i globalitzador, per tal que les competències professionals que adquireixi concordin amb les qualificacions professionals de les seves especialitats.

Així mateix, la formació professional ha d'estar preparada per una flexibilitat de l'oferta educativa, l'actualització i modernització dels títols professionals existents, la flexibilització en l'accés al sistema educatiu i el sistema de certificacions per afavorir l'entrada o el retorn al sistema educatiu.

Aquesta flexibilitat educativa ha de permetre l'accés als cicles formatius d'acord amb les necessitats individuals i el món laboral, mitjançant cicles amb distribució temporal extraordinària, oferta de mòduls monogràfics, a distància, etc. Ha d'adaptar-se als canvis a què es veuen sotmesos el processos laborals, productius, tecnològics..., i poder ser una opció de competitivitat envers altres comunitats o en l'àmbit europeu.

També es veu afectada per canvis derivats de l'Administració educativa, com ara la substitució de cicles formatius per modificacions produïdes a la Llei general d'educació, o la desaparició temporal o definitiva de cicles que ja han complert el seu objectiu formatiu. Aquests canvis afecten tant l'alumnat que estudia formació professional com el professorat que hi imparteix classes, pel fet que impliquen modificacions en els mòduls, no sols en la seva nomenclatura, sinó —i això és més important— en els currículums dels nous mòduls. Això crea en el professorat cert estat d'inseguretat, perquè ha d'incloure, en poc temps, continguts nous que ha de preparar en poc temps. Aquesta tasca de preparació no hauria d'afectar exclusivament el professor; l'Administració educativa s'hauria d'implicar i participar en major mesura en la millora de la formació permanent del professorat, articulant els mecanismes més adients per tal de facilitar una tasca docent del màxim nivell, mitjançant espais adequats, disponibilitat horària, formació en tecnologies avançades, etc. Tenim exemples de canvis significatius a l'FP actual: nous dissenys curriculars de mòduls de la LOE i impartició de docència en anglès de certs mòduls en CFGS.

D'altra banda, en aquest context de flexibilitat s'ha de fer referència a l'entrada o el retorn als estudis de formació professional. Actualment hi ha diferents maneres d'accedir als cicles formatius: als de grau mitjà s'hi accedeix amb el títol de graduat en ESO (per haver fet els quatre cursos d'educació secundària o els mòduls voluntaris), una prova d'accés a CFGM o la finalització programes de qualificació professional inicial (PQPI); als cicles de grau superior s'hi accedeix amb el títol de batxillerat, una prova d'accés a CFGS o l'obtenció el curs pont per a alumnes que ja posseeixen un títol de grau mitjà. Hi ha, per tant, diferents vies que permeten enllaçar amb l'FP en funció d'on es trobi l'alumne en el seu procés educatiu, però això planteja un dubte: s'assoleix de la mateixa manera l'aspecte qualitatiu en tots els processos que permeten accedir a l'FP?

Aquests darrers anys s'ha produït un increment significatiu d'alumnat matriculat a la formació professional, la qual cosa es pot veure en la taula següent:

QUADRE I. NOMBRE D'ALUMNES				
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
CFGM	4.539	4.789	5.382	6.512
CFGS	2.385	2.907	3.327	3.933

Font: Memòria CES i Conselleria d'Educació i Cultura

Es podria pensar que aquest increment d'alumnat reflecteix que és una opció de formació atractiva, o que simplement és la que ofereix un camí més plàcid per mantenir-se dins del sistema educatiu en una època de crisi en el món laboral. Però un dels problemes que plantegen aquests estudis és la relació existent entre el nombre d'alumnes matriculats i el de titulats: les estadístiques evidencien que la promoció d'alumnes és del 68% en el segon curs del grau mitjà —final del cicle—, i aproximadament del 85% en el grau superior. Aquestes proporcions, però, serien diferents si els càlculs es fessin en el primer curs dels cicles, a causa de l'elevat abandó o anul·lació de matrícules, la qual cosa fa pensar que continua havent-hi manca d'informació a disposició de l'alumnat sobre els estudis de formació professional. Per tant, convé millorar i incrementar la tasca orientativa.

Un altre problema que es produeix en els estudis de formació professional és que certes especialitats són més sol·licitades que altres. Així, un 98,6% de l'alumnat matriculat en cicles formatius de grau mitjà està concentrat en 15 especialitats de les 38 ofertes, i aproximadament un 87,11% de l'alumnat de grau superior ho està en 15 especialitats de les 41 existents segons taula següent:

QUADRE 2. MATRICULATS EN CICLES PER ESPECIALITATS 2010-2011

CFGM	Matriculats	% Total	CFGS	Matriculats	% Total
Gestió Administrativa	1.472	22,6	Educació Infantil	998	25,37
Cures Auxiliars d'Infermeria	973	14,94	Administració i Finances	802	20,39
Sistemes Microinformàtics i Xarxes	685	10,51	Animació d'Activitats Físiques i Esportives	311	7,9
Cuina i Gastronomia	454	6,97	Administració de Sistemes Informàtics en Xarxa	210	5,33
Atenció Sociosanitària	425	6,52	Dietètica i Nutrició	147	3,73
Instal·lacions Elèctriques i Automàtiques	358	5,49	Administració de Sistemes Informàtics	118	3
Electromecànica de Vehicles	358	5,49	Integració Social	117	2,97
Farmàcia i Parafarmàcia	331	5,08	Gestió i Organització de Recursos Naturals i Paisatgístics	113	2,87
Conducció d'Activitats Fisicoesportives en el Medi Natural	314	4,82	Instal·lacions Electrotècniques	108	2,74
Emergències Sanitàries	281	4,31	Gestió Comercial i Màrqueting	108	2,74
Comerç	202	3,1	Sistemes de Telecomunicació i Informàtics	100	2,54
Perruqueria	171	2,62	Prevenió de Riscos Professionals	81	2,05
Muntatge i Manteniment d'Instal·lacions de Fred, Climatització i Producció de Calor	159	2,44	Gestió d'Allotjaments Turístics	79	2
Jardineria	131	2,01	Realització d'Audiovisuals i Espectacles	68	1,72
Serveis en Restauració	108	1,65	Desenvolupament d'Aplicacions Informàtiques	68	1,72

Font: Memòria CES i Conselleria d'Educació i Cultura

Les dades relatives a la proporció d'alumnes titulats en comparació amb la d'alumnes matriculats i l'excés d'alumnat concentrat en un determinat nombre de cicles fan que ens plantejem si els alumnes que s'hi matriculen tenen la informació completa sobre aquests estudis i les respectives sortides professionals, ja que s'observa que la inserció laboral, encara que sigui bona, no és proporcional a l'oferta formativa.

QUADRE 3. EVOLUCIÓ DE LA PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT EN CFGM I CFGS

	2008-2009 %	2009-2010 %
CFGM	62,27	67,64
CFGS	68,3	84,14

Font: Memòria CES i Conselleria d'Educació i Cultura

No poden deixar d'incloure dins de l'FP els programes de qualificació professional inicial (PQPI) que representen el nivell I del sistema. Els PQPI permeten que l'alumnat que es troba fora del sistema educatiu o que ha tingut dificultat per titular-se a l'ESO pugui reincorporar-s'hi, ja que una vegada superat aquest programa pot accedir directament a un cicle formatiu de grau mitjà o als mòduls voluntaris, per obtenir el títol de graduat en secundària. En els PQPI també hi ha hagut un augment d'alumnat i s'ha reduït el percentatge de promoció (tal com detalla la taula següent). Aquesta disminució sols es produeix en centres públics, ja que als privats hi ha hagut un increment de promocions (s'ha de tenir en compte que els PQPI en centres privats només representen el 10,91% del total d'alumnat matriculat).

QUADRE 4. NOMBRE D'ALUMNES

	2009-2010	2010-2011
PQPI	1.950	2.207

QUADRE 5. EVOLUCIÓ DE LA PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT DE PQPI

	2009-2010 %	2010-2011 %	
PQPI	95,78	69,81	PÚBLICS
	60,96	71,68	PRIVATS

Font: Memòria CES i Conselleria d'Educació i Cultura

Els propers anys seria convenient observar quina serà l'evolució de la promoció d'alumnes que accedeixen directament als CFGM provinents dels PQPI, i la dels que hi accedeixen amb prova d'accés o amb requisits acadèmics (titulats en ESO).

Els estudis de formació professional s'han d'adaptar a les exigències del mercat laboral i al període de crisi econòmica actual. Per tant, cal millorar la relació amb les empreses més enllà del Mòdul de Formació en Centres de Treball. Ara se'ns planteja una *formació professional dual*, conjuntament amb l'empresa. Hem de tenir en compte que ja hi ha experiències amb aquest tipus de col·laboració, tant en l'àmbit europeu com en certes comunitats autònomes de l'Estat espanyol, però la diferència és que a la nostra comunitat no tenim un teixit industrial i empresarial semblant al d'altres comunitats. Hem d'analitzar quines empreses estan interessades en aquesta tipologia de formació i sobretot en quines especialitats. Cal recordar que estem en una època de recessió econòmica i aquest tipus de formació per a les empreses representa una despesa.

Per tant, pel que fa a la bona inserció en el món laboral en el futur, pens que la millor opció de formació d'un estudiant és aconseguir una competència que es pugui demostrar amb una certificació d'acreditació professional, ja que les societats tecnològicament avançades perllonguen cada vegada més l'escolarització dels joves en finalitzar l'ensenyament obligatori, per millorar la seva qualificació professional.

Els resultats de la formació professionals a les Illes Balears

Sense comentaris

Joan Estaràs

Comparatiu entre la matricula del curs 2008-2009 i els resultats de 2009-2010

Illes Balears									
Font Ministeri d'Educació									
Alumnat matriculat en el 1r curs dels Cicles de Grau Mitjà. Curs 2008-2009	Total	Homes	Dones						
	3.325	1.743	1.582						
Alumnat que va acabar Cicles Formatius Grau Mitjà. Curs 2009-2010	Total			Centres Públics			Centres Privats		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
	1.443	693	750	1.115	608	507	328	85	243
Percentatge d'èxit	43,39	39,75	47,40						

Illes Balears									
Font Ministeri d'Educació									
Alumnat matriculat en el 1r curs dels Cicles de Grau Superior. Curs 2008-2009	Total	Homes	Dones						
	1.613	872	741						
Alumnat que va acabar Cicles Formatius de Grau Superior Curs 2009-2010	Total			Centres Públics			Centres Privats		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
	1.026	501	525	912	454	458	114	47	67
Percentatge d'èxit	63,60	57,45	70,80						

Illes Balears									
Font Ministeri d'Educació									
Alumnat matriculat en el 1r curs dels Cicles de Formació Professional. Curs 2008-2009	Total	Homes	Dones						
	4.938	2.615	2.323						
Alumnat que va acabar Cicles Formatius de Formació Professional Curs 2009-2010	Total			Centres Públics			Centres Privats		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
	2.469	1.194	1.275						
Percentatge d'èxit	50	45,65	54,88						

GRÀFIC I. FP DEL SISEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS

